

วิเคราะห์แนวคิดเรื่องเล่าใหญ่ในปรัชญาหลังนวยุค ของฌอง-ฟร็องซัวส์ ลีโยตาร์ด

Analysis of the Concept of Grand Narratives in the Postmodern Philosophy of Jean-François Lyotard

พจนา มาโนช

Phortchana Manoch

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Graduate School, Suan Sunandha Rajabhat University

Email: phortchana.ma@ssru.ac.th

Received: January 9, 2025; Revised: January 27, 2025; Accepted: January 28, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวคิดเรื่องเล่าใหญ่ (Grand Narratives) ในปรัชญาหลังนวยุคของฌอง-ฟร็องซัวส์ ลีโยตาร์ด โดยศึกษารากฐานแนวคิด ความสำคัญ และผลกระทบต่อสังคมร่วมสมัย การวิเคราะห์นี้มุ่งเน้นถึงการตั้งคำถามต่อความเป็นสากลของเรื่องเล่าใหญ่ และการเสนอบริบทใหม่ในเชิงปฏิบัติและปรัชญา ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาจากการวิเคราะห์เอกสารสำคัญที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดของลีโยตาร์ด ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดเรื่องเล่าใหญ่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นเครื่องมือที่ใช้สนับสนุนโครงสร้างอำนาจแบบรวมศูนย์ และลดทอนความหลากหลายของมุมมองในสังคม การแทนที่เรื่องเล่าใหญ่ด้วยเรื่องเล่าเล็ก ช่วยสร้างระบบความรู้ที่ยืดหยุ่นและกระจายอำนาจมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างสังคมและการสื่อสารอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ยังชี้ให้เห็นว่าแนวคิดเรื่องเล่าใหญ่ทำให้สังคมโลกได้ตระหนักถึงความสำคัญของความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมุมมองที่แตกต่างกัน อันนำไปสู่การส่งเสริมความเท่าเทียมและความยุติธรรมในสังคม การลดการครอบงำของเรื่องเล่าใหญ่ยังช่วยให้ชุมชนต่าง ๆ สามารถสร้างความรู้และวิถีปฏิบัติที่เหมาะสมกับบริบทของตนเอง ส่งผลให้เกิดประโยชน์ในเชิงการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนและเปิดกว้างมากยิ่งขึ้น ความตระหนักนี้จึงมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการสร้างสังคมโลกที่มีความเข้าใจและเคารพในความแตกต่าง พร้อมทั้งสนับสนุนการพัฒนาในระดับท้องถิ่นและระดับโลกอย่างสมดุล องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ NEWS Model โมเดลนี้ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญที่ใช้อักษรย่อภาษาอังกฤษเพื่อสะท้อนกระบวนการวิจัยและสร้างองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้ N : NarrativeDeconstruction, E : Ethical Relativity, W : Wisdom Co-Creation, S : Situational Truth

คำสำคัญ : เรื่องเล่าใหญ่, ลีโยตาร์ด, ปรัชญาหลังนวยุค

Abstract

The purpose of this article was to analyze the concept of Grand Narratives in the postmodern philosophy of Jean-François Lyotard by examining its foundations, significance, and impact on contemporary society. The analysis focused on questioning the universality of Grand Narratives and proposing new practical and philosophical contexts. The research employed qualitative methods, primarily through the analysis of key documents related to Lyotard's ideas. The findings revealed that Grand Narratives were criticized as tools supporting centralized power structures while diminishing societal diversity in perspectives. Replacing Grand Narratives with Petite Narratives fostered a more flexible and decentralized knowledge system, which significantly influenced changes in social structures and communication. Additionally, the analysis demonstrated that Grand Narratives raised global awareness of the importance of cultural diversity and differing viewpoints, contributing to the promotion of equality and justice in society. The reduction of Grand Narrative dominance allowed various communities to generate knowledge and practices tailored to their specific contexts, fostering sustainable and inclusive social development. This awareness was deemed crucial for building a global society that values and respects differences while supporting balanced development at both local and global levels. The new knowledge derived from this research is the NEWS Model, which comprises four key components as follows: N: Narrative Deconstruction, E: Ethical Relativity, W: Wisdom Co-Creation, S: Situational Truth.

Keywords : Grand Narratives, Lyotard, Postmodern Philosophy

บทนำ

ในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ เรื่องเล่าถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ ค่านิยม และความเชื่อระหว่างรุ่นสู่รุ่น อย่างไรก็ตาม ในยุคสมัยใหม่ (Modern Era) เรื่องเล่าหลายเรื่องได้ถูกพัฒนาเป็น "เรื่องเล่าใหญ่" (Grand Narratives) ซึ่งเป็นกรอบอุดมการณ์หรือชุดความคิดที่อ้างอิงความจริงสากลและครอบงำมุมมองทางสังคม ฌอง-ฟร็องซัว ลีโยตาร์ด นักปรัชญาชาวฝรั่งเศสผู้มีบทบาทสำคัญในปรัชญาหลังนวยุค (Postmodern Philosophy) ได้ตั้งคำถามต่อความเป็นสากลของเรื่องเล่าใหญ่ โดยชี้ให้เห็นว่าเรื่องเล่าเหล่านี้ไม่เพียงแต่สร้างโครงสร้างความรู้ที่ตายตัว แต่ยังสนับสนุนโครงสร้างอำนาจที่รวมศูนย์และกดขี่มุมมองที่แตกต่างออกไป แนวคิดเรื่องเล่าใหญ่เกิดขึ้นจากการที่สังคมยุคสมัยใหม่พยายามแสวงหาความจริงที่เป็นสากลผ่านวิทยาศาสตร์ อุดมการณ์ทางการเมือง และศาสนา ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ อุดมการณ์มาร์กซิสต์ที่เชื่อในความก้าวหน้าทางประวัติศาสตร์และการปลดแอก

ชนชั้นแรงงาน หรือแนวคิดเสรีนิยมที่เน้นเรื่องความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสิทธิมนุษยชน เรื่องเล่าเหล่านี้ถูกใช้เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับระบบสังคม การเมือง และเศรษฐกิจในระดับโลก (นฤพนธ์ ดั้ววิเศษ, 2566)

ลียอตาร์ดมองว่า ภาษาและคำพูดที่ปรากฏในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการพรรณนา การบรรยาย การเล่าเรื่อง หรือการบอกกล่าว ล้วนเป็นการสร้างคำและความหมายที่มุ่งตอบสนองวัตถุประสงค์บางประการ เช่นเดียวกับการเล่นเกมในลักษณะที่หลากหลาย (Heterogeneity of Language Games) เรื่องเล่าใหญ่มีจุดอ่อนที่สำคัญ คือการเพิกเฉยต่อบริบททางวัฒนธรรมและมุมมองที่หลากหลาย เรื่องเล่าใหญ่เหล่านี้มักมีเป้าหมายในการสร้างความรู้ที่ "ถูกต้อง" เพียงหนึ่งเดียว ซึ่งส่งผลให้เกิดการกดขี่ทางวัฒนธรรมและการขจัดเสียงที่แตกต่างออกไป ในบริบทของปรัชญาหลังนวยุค แนวคิดเรื่องเล่าใหญ่มีความสำคัญเนื่องจากเป็นจุดเริ่มต้นของการตั้งคำถามต่อโครงสร้างความรู้และอำนาจที่ครอบงำสังคม ลียอตาร์ดเสนอว่าการยึดติดกับเรื่องเล่าใหญ่ทำให้สังคมสูญเสียความยืดหยุ่นและลดทอนศักยภาพของการสร้างความรู้ในแบบที่หลากหลายและเหมาะสมกับบริบทเฉพาะ (Lyotard, 1984)

ตัวอย่างที่ชัดเจนคือ การวิพากษ์แนวคิดวิทยาศาสตร์แบบสมัยใหม่ซึ่งมองว่าความรู้ทางวิทยาศาสตร์เป็นความจริงสูงสุด แนวคิดนี้ทำให้มุมมองทางปรัชญา ศิลปะ และวัฒนธรรมถูกลดความสำคัญลง นอกจากนี้ การพัฒนาเศรษฐกิจแบบโลกาภิวัตน์ที่มุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับมหภาค ยังส่งผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นที่สูญเสียอัตลักษณ์และวิถีชีวิตดั้งเดิม

ลียอตาร์ดชี้ให้เห็นว่าปัญหาหลักของเรื่องเล่าใหญ่คือการใช้เป็นเครื่องมือของอำนาจในการควบคุมและกำหนดวิธีคิด ตัวอย่างเช่น อุดมการณ์ของรัฐที่มุ่งสร้างความสามัคคีผ่านการปลุกฝังประวัติศาสตร์ชาติในแบบใดแบบหนึ่ง อาจก่อให้เกิดการบิดเบือนข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์และละเลยความทรงจำของกลุ่มชนกลุ่มน้อย (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2554)

การตั้งคำถามต่อเรื่องเล่าใหญ่จึงนำไปสู่การเสนอทางเลือกใหม่ คือ “เรื่องเล่าเล็ก” (Petit Narratives) (Sim, 2001) ซึ่งเน้นการรับฟังและยอมรับความหลากหลายของมุมมองและประสบการณ์ เรื่องเล่าเล็กช่วยสร้างพื้นที่สำหรับการสื่อสารและความเข้าใจร่วมกันระหว่างกลุ่มที่มีความแตกต่าง และเปิดโอกาสให้สังคมสร้างระบบความรู้ที่มีพลวัตและยั่งยืนมากขึ้น (ศุภฤกษ์ คณิตวานันท์, 2562)

ดังนั้น การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องเล่าใหญ่ของลียอตาร์ดจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่ความขัดแย้งระหว่างวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น แนวคิดนี้ช่วยเปิดประตูสู่การยอมรับและเคารพในความแตกต่าง ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาสังคมที่เปิดกว้างและยุติธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์แนวคิดเรื่องเล่าใหญ่ในปรัชญาหลังนวยุคของฌอง-ฟร็องซัวส์ ลียอตาร์ด

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยส่วนสำคัญดังต่อไปนี้

รูปแบบวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมุ่งเน้นการศึกษาเอกสารและข้อมูลเชิงลึก เพื่อวิเคราะห์แนวคิดเรื่องเล่าใหญ่ในปรัชญาหลังนวยุคของฌอง-ฟร็องซัว ลีโยตาร์ด จากตำรา วิทยานิพนธ์ บทความวิจัย และเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง

ขอบเขตเนื้อหาและเกณฑ์การคัดเลือกเอกสาร

ขอบเขตเนื้อหาในการวิจัยครั้งนี้ใช้แนวคิดเกี่ยวกับการวิพากษ์เรื่องเล่าขนาดใหญ่ (Metanarratives) ในผลงาน *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge* ของ Lyotard, Jean-Francois จัดพิมพ์ในปี ค.ศ. 1984 เป็นหลัก และเสริมด้วยเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การรวบรวมข้อมูลหรือการดำเนินการวิจัย

กระบวนการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1. ศึกษาเอกสารวิชาการ บทความวิจัย หนังสือ และข้อมูลออนไลน์ที่เกี่ยวข้อง
2. คัดเลือกเอกสารที่ตรงตามเกณฑ์ที่กำหนด
3. สรุปเนื้อหาแนวคิดสำคัญจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ส่วนขั้นตอนดำเนินการในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ การสืบค้นข้อมูลจากฐานข้อมูลวิชาการออนไลน์ อ่านและสกัดข้อมูลเชิงลึก เช่น ทฤษฎี แนวคิด และกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสรุปแนวคิดและรูปแบบการประยุกต์ใช้ เพื่ออธิบายและวิพากษ์ข้อสังเกตเกี่ยวกับเรื่องเล่าใหญ่ในปรัชญาหลังนวยุค โดยการวิเคราะห์จะครอบคลุมถึง

1. การจัดหมวดหมู่เนื้อหา
2. การเปรียบเทียบแนวคิดระหว่างเอกสารที่ศึกษา
3. การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างข้อสรุปและข้อเสนอแนะสำหรับการประยุกต์ใช้ในบริบทที่เกี่ยวข้อง
4. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

เพื่อให้ผลการวิจัยมีความน่าเชื่อถือ กระบวนการตรวจสอบจะรวมถึง

1. การตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ
2. การให้ผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องตรวจสอบข้อสรุปและแนวคิดที่ได้จากการวิเคราะห์
3. การปรับปรุงข้อมูลและข้อเสนอแนะตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
4. การสรุปผลและการเขียนรายงาน

ผลการวิจัยจะถูกสรุปเป็นรูปแบบรายงานที่ครอบคลุมประเด็นสำคัญ ได้แก่ บทสรุปของแนวคิดเรื่องเล่าใหญ่ในปรัชญาหลังนวยุคของลีโยตาร์ด และข้อเสนอแนะสำหรับการประยุกต์ใช้ในด้านวิชาการและการปฏิบัติในสังคมปัจจุบัน

จากนั้นนำเสนอผลการวิเคราะห์โดยสรุปแนวคิดที่ค้นพบในรูปแบบหัวข้อ/ประเด็นสำคัญ
นำเสนอโมเดลหรือกรอบแนวคิดเชิงประยุกต์ที่พัฒนาขึ้นจากการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า แนวคิดเรื่องเล่าใหญ่ที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นเสาหลักของโครงสร้างสังคม กลับถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นดั่งกรงขังทางความคิดที่คอยสนับสนุนโครงสร้างอำนาจแบบรวมศูนย์ แนวคิดนี้ทำหน้าที่คล้ายกรอบที่จำกัดมุมมองของผู้คน ลดทอนความงามและความหลากหลายของ ประสบการณ์ชีวิตในสังคม การครอบงำของเรื่องเล่าใหญ่ทำให้เสียงเล็ก ๆ ในมุมอันเงียบสงบของโลกต้อง ถูกกลบฝัง ความฝันและความหวังของคนกลุ่มเล็ก ๆ ถูกหลอมรวมจนกลายเป็นเพียงส่วนหนึ่งของ อุดมการณ์ที่ครอบงำผู้คน แต่เมื่อเรื่องเล่าใหญ่ถูกแทนที่ด้วยเรื่องเล่าเล็ก โลกดูเหมือนจะเปิด ประตูสู่มิติ ใหม่แห่งการรับรู้ ความจริงหลากหลายมิติเริ่มปรากฏขึ้นดั่งดอกไม้ที่บานสะพรั่งในยามเช้า เสียงที่เคยเงียบงัน กลับดังก้องอีกครั้ง เรื่องเล่าเล็กเปรียบเสมือนสายน้ำที่ไหลรินไปตามพื้นดิน ปลูกชีวิตในพื้นที่ที่เคยแห้ง แล้งให้กลับมามีสีสันอีกครั้ง ระบบความรู้ที่ยึดหยุ่นและกระจายอำนาจเริ่มก่อร่างสร้างตัว เปิดพื้นที่ให้ ชุมชนสามารถถักทอเรื่องราวของตนเอง โดยไม่ถูกจำกัดด้วยโครงสร้างที่เคยกดทับ การเปลี่ยนแปลงนี้ไม่ เพียงแค่ช่วยสร้างความหลากหลายในเชิงโครงสร้างทางสังคม แต่ยังส่งผลต่อการสื่อสารที่มีความลึกซึ้ง มากขึ้น มันเป็นดั่งบทเพลงที่บรรเลงผ่านเครื่องดนตรีหลากชนิด ซึ่งแม้จะมีเสียงที่แตกต่างกัน แต่เมื่อ รวมกันกลับก่อให้เกิดความไพเราะที่ไม่เคยมีมาก่อน การยอมรับในเรื่องเล่าเล็กช่วยเสริมสร้างสังคมให้มีความเท่าเทียม มุมมองต่าง ๆ ที่เคยถูกละเลยกลับกลายมาเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน

ผลการวิเคราะห์ยังชี้ให้เห็นว่า เรื่องเล่าใหญ่ได้เปิดตาสังคมโลกให้มองเห็นถึงความสำคัญของ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ภาพของผู้คนที่แตกต่างกันทั้งภาษา วัฒนธรรม และประเพณี กลับกลายเป็นภาพแห่งความงามที่สะท้อนถึงความอุดมสมบูรณ์ของมนุษยชาติ การเคารพในความ แตกต่างเช่นนี้เปรียบเสมือนการรดน้ำต้นไม้หลากพันธุ์ในสวนเดียวกัน ทำให้เกิดทั้งร่มเงาและดอกผลที่ หล่อเลี้ยงสังคม

ในที่สุด ความเปลี่ยนแปลงนี้ได้พาสังคมไปสู่ทิศทางที่เปิดกว้างและสมดุลมากยิ่งขึ้น ชุมชนต่าง ๆ มีโอกาสที่จะก้าวออกมาสร้างเรื่องราวของตัวเอง บ่มเพาะวิถีชีวิตที่เหมาะสมกับบริบทเฉพาะถิ่น และส่งต่อแรงบันดาลใจให้กับสังคมอื่น ๆ การพัฒนาที่สมดุลนี้ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง แต่แผ่ขยายออกไปยังทุกมุมโลก ความตระหนักถึงคุณค่าของความแตกต่างจึงเป็นดั่งแสงไฟที่ส่องสว่าง ในทางเดินของการพัฒนาโลกอย่างยั่งยืนและงดงาม

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่ชี้ให้เห็นถึงบทบาทของแนวคิดเรื่องเล่าใหญ่ (Grand Narratives) ในฐานะ เครื่องมือของโครงสร้างอำนาจแบบรวมศูนย์ พบว่าเรื่องเล่าใหญ่ทำหน้าที่เสมือนเส้นด้ายที่ถักทอขึ้น เพื่อควบคุมและกำหนดทิศทางของสังคม เส้นด้ายเหล่านี้ไม่เพียงแต่เชื่อมโยงเรื่องราวต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

แต่ยังพันนาการความคิดและมุมมองของผู้คนให้อยู่ในกรอบที่กำหนดไว้ ความครอบงำของเรื่องเล่าใหญ่ จึงส่งผลให้มีมิติแห่งชีวิตและวัฒนธรรมที่หลากหลายถูกบดบัง เสียงที่แตกต่างหรือขัดแย้งจากแนวทางหลัก ต้องค่อย ๆ เลือนหายไป

ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะเรื่องเล่าใหญ่ถูกนำมาใช้เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับโครงสร้างอำนาจ เช่น การกำหนดอุดมการณ์ทางการเมือง ศาสนา หรือเศรษฐกิจ เรื่องเล่าเหล่านี้ถูกถ่ายทอดผ่านระบบ การศึกษา สื่อมวลชน หรือกระบวนการปกครอง เพื่อปลูกฝังความคิดแบบเดียวกันในวงกว้าง ส่งผลให้ เกิดภาพลวงตาว่าความจริงที่เรื่องเล่าใหญ่นำเสนอคือความจริงเพียงหนึ่งเดียว ในกระบวนการดังกล่าว เสียงที่ท้าทายหรือมุมมองที่แตกต่างจากเรื่องเล่าใหญ่กลับถูกลดทอนคุณค่า จนกลายเป็นเพียงเศษเสี้ยว ของประวัติศาสตร์ที่ไม่มีใครสนใจ ดังนั้น เรื่องเล่าใหญ่จึงไม่เพียงแต่กดทับความหลากหลายทาง วัฒนธรรม แต่ยังสร้างกรอบความคิดที่จำกัดความสร้างสรรค์และการปรับตัวของสังคมในยุคที่โลก เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การยึดติดกับเรื่องเล่าใหญ่ทำให้สังคมขาดความสามารถในการมองเห็น และเข้าใจมุมมองที่แตกต่าง ซึ่งอาจนำไปสู่ความขัดแย้งและความไม่สมดุลในเชิงโครงสร้าง ทั้งในระดับ ท้องถิ่นและระดับโลก ประเด็นนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Boyle (1998) ที่ระบุว่าการสร้างความรู้ใหม่ บนฐานของเรื่องเล่าในยุคใหม่ โดยเฉพาะในด้านวิทยาศาสตร์ ได้นำไปสู่การสูญเสียแนวคิดเกี่ยวกับความ จริงสูงสุด อีกทั้งยังสร้างปัญหาใหม่ คือ เมื่อพิจารณาในแง่ของเรื่องเล่าขนาดเล็ก พบว่าเรื่องเล่าเหล่านี้มัก ตกเป็นเหยื่อของกระบวนการในระดับมหภาค เนื่องจากถูกบิดเบือนหรือค่อย ๆ เลือนหายไปในโลก ยุคใหม่ หรือหากยังคงมีการเล่าอยู่ ก็จะถูกย่อให้เล็กลงจนรายละเอียดสำคัญถูกละเลยหรือถูกมองข้าม ตัวอย่างเช่น เรื่องราวทางศาสนาที่ปัจจุบันถูกเล่าเพียงในโบสถ์ วัด หรือในชุมชนเท่านั้น

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ชีสา กัญยาวิริยะ และสิรินทร์ กัญยาวิริยะ (2567) ซึ่งระบุว่า ในทางจริยศาสตร์ของกระบวนการทัศน์หลังนวยุคสายกลางนั้น เน้นจริยธรรมการดูแลที่ประกอบ ด้วยพลัง 4 ประการ ได้แก่ พลังสร้างสรรค์ พลังปรับตัว พลังร่วมมือ และพลังแสวงหา เพื่อเปิดพื้นที่ใหม่ ให้กับเรื่องเล่าอื่น ๆ ได้แสดงความจริงที่ทรงคุณค่าของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ แนวคิดนี้ยังสอดคล้องกับ เมธา หริมเทพาธิป (2561) ที่กล่าวถึงหลักการ วิธีการ และเป้าหมายของปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง ดังนี้ 1) หลักการ ได้แก่ หลักความไม่ยึดมั่นถือมั่น (ยึดเหนี่ยว แต่ไม่ยึดติด), การย้อนอ่านใหม่หมดโดยไม่ ลดทอน, การแสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่าง และหลักองค์รวม 2) วิธีการ ได้แก่ การตีความด้วยหลักอรรถ ปริวรรตศาสตร์ บนพื้นฐานของกระบวนการทัศน์ 5 ด้วยวิธีการคิดอย่างมีวิจารณญาณ คือ การวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน 3) เป้าหมาย ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการสร้างสรรค์ (creativity) การปรับตัว (adaptivity) การร่วมมือ (collaborativity) และการแสวงหา (requisitivity) เพื่อสร้างสันติภาพและสุข ภาวะองค์รวม ในทำนองเดียวกัน กัญยาวิริ สัทธาพงษ์ (2562) ชี้ให้เห็นว่า ปรัชญาหลังนวยุค (Postmodernism) มุ่งเน้นการเข้าถึงความรู้ผ่านกระบวนการทัศน์หลังนวยุค ซึ่งยอมรับความรู้ทุกประเภท ด้วยวิจารณญาณ และวิเคราะห์ผ่านมุมมองหลากหลาย โดยการสนทนาแลกเปลี่ยน (Dialogue) เพื่อค้นหาสาระที่มีประโยชน์ และสอดคล้องกับแนวคิดของ พระครูโอภาสสาราธิคุณ (ชาตรี อาสโภ, 2564) ระบุว่า ปรัชญาหลังนวยุคสายกลางเสนอคุณค่าในเรื่องความจริงอย่างมีวิจารณญาณ โดยการแยกแยะ

ประเด็นต่าง ๆ เพื่อประเมินค่าในทุกแง่มุม ซึ่งช่วยให้เกิดการไตร่ตรองและเชื่อมโยงความรู้ที่แตกต่างกัน อันเป็นรากฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาสังคมในทิศทางที่ยั่งยืนและสมดุล

การทำท่ายเรือ่งเล่าใหญ่ในกระบวนการทศนหลังนยุคสายกลางเปิดโอกาสให้เกิดความหลากหลายทางความคิดและการแสดงออกซึ่งความจริงในมิติที่หลากหลาย แนวคิดนี้สอดคล้องกับสิรินทร์ กันยาริยะ และชีสา กันยาริยะ (2567) ที่อธิบายว่า กรอบคุณภาพชีวิตในปรัชญาหลังนยุคสายกลางประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การสร้างสรรค์ (Creativity), การปรับตัว (Adaptivity), การร่วมมือ (Collaborativity) และ การแสวงหา (Requisitivity)

แนวคิดดังกล่าวยังสอดคล้องกับงานของ สุธธินิย์ ทองจันทร์, เมธา หริมเทพาธิป และกิริติ บุญเจือ (2563) ซึ่งระบุว่า ปรัชญาหลังนยุคสายกลางเน้นการตีความอย่างมีวิจารณ์ญาณเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยให้ความสำคัญกับองค์ประกอบทั้ง 4 ประการเช่นกัน เพื่อสร้างสมดุลระหว่างความหลากหลายและความยั่งยืน นอกจากนี้ เจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์ และคณะ (2564) ยังเสนอว่า ปรัชญาหลังนยุคสายกลางมุ่งเน้นการปรับประยุกต์คุณค่าที่มีอยู่ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนในสังคมที่เผชิญความซับซ้อนและความเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่สอดคล้องกับเรื่องเล่าที่เชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับเรื่องเล่าใหญ่ โดยแต่ละพื้นที่ชุมชนพยายามรักษาไว้ซึ่งตำนานหรือเรื่องเล่าที่เหมาะสมกับอัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อป้องกันไม่ให้อำนาจของเรื่องเล่าใหญ่เข้าไปทำลายคุณค่าเหล่านี้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสมปอง มุลมณี (2561) กล่าวว่า การใช้ตำนานหรือเรื่องเล่าเป็นเครื่องมือในการจัดสรรพื้นที่ที่เหมาะสมกับอัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นกระบวนการที่สำคัญในการบริหารจัดการพื้นที่ของชุมชนตำนานหรือเรื่องเล่าที่ปรากฏในพื้นที่ถูกนำมาใช้เพื่อสร้างความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมและเสริมสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนในบริบทที่เฉพาะเจาะจง การนำเรื่องเล่าเหล่านี้มาปรับใช้ยังช่วยเสริมพลังในการต่อสู้และต่อรองกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม รวมถึงการรับมือกับอำนาจภายนอกที่เข้ามามีอิทธิพลต่อชุมชน กระบวนการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของชุมชนในการรักษาความเป็นตัวตน พร้อมทั้งปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ตำนานและเรื่องเล่าไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือในการบันทึกความทรงจำของชุมชน แต่ยังเป็นกลยุทธ์ที่ชุมชนใช้ในการปกป้องอัตลักษณ์และสิทธิของตนเองในบริบทของโลกยุคใหม่ และสอดคล้องกับแนวคิดของ ไมลิ่ง จันบุตติ (2559) ที่เน้นการวิเคราะห์เชิงสัญลักษณ์และการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมของตำนาน ได้ชี้ให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของตำนานในการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ซึ่งถูกมองว่าเป็นศูนย์กลางของจักรวาล ตำนานและเรื่องเล่ามีอิทธิพลในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะในบริบทของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในอดีต ซึ่งมีระบบการปกครองที่เชื่อมโยงกับเจ้านายและการแสดงออกทางวัฒนธรรมผ่านสัญลักษณ์ต่าง ๆ สัญลักษณ์เหล่านี้สื่อความหมายผ่านองค์ประกอบทางวัฒนธรรมหลากหลาย เช่น บุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเล่า ช่วงเวลาเฉพาะ ประเพณีและพิธีกรรม สี เครื่องแต่งกาย และภาษา ทั้งหมดนี้สะท้อนภาพวัฒนธรรมอำนาจและโครงสร้างชนชั้นในสังคม วัฒนธรรมทางจิตใจ ระบบเครือญาติ รวมถึงฮีตของเจ้านายลาวโบราณ การแสดงออกผ่านตำนานเชิงสัญลักษณ์เหล่านี้ ไม่เพียงสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ทางจิต

วิญญาน แต่ยังมีบทบาทในการเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ข้ามพรมแดนของภูมิลำเนาของชาติ ตำนานจึงทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการรวมกลุ่มทางวัฒนธรรม และสะท้อนถึงการสืบทอดอำนาจทางวัฒนธรรมในลักษณะข้ามรุ่นและข้ามพรมแดน และสอดคล้องกับแนวคิดของ อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ (2559) ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการสื่อสารความเชื่อเพื่อสร้างจุดรวมจิตใจของคนในชุมชน โดยกระบวนการนี้อาศัยการอธิบายด้วยเหตุและผล เพื่อให้ผู้คนในสังคมมองเห็น "ความจริงอีกมิติหนึ่ง" ซึ่งมีเป้าหมายสำคัญคือการเปิดโอกาสให้สังคมได้ทบทวนการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ แนวทางนี้อาจเรียกได้ว่าเป็น "กระบวนการคืนการตัดสินใจให้กับสังคม" กระบวนการดังกล่าวเน้นให้ผู้คนในสังคมเกิดความเข้าใจใหม่เกี่ยวกับความรู้ที่พวกเขายึดถือเป็น "ความจริงแท้" ที่ส่งต่อมาจากอดีต การวิพากษ์นี้ชี้ให้เห็นว่าความรู้ชุดดังกล่าวในความเป็นจริงอาจเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นภายใต้เงื่อนไขทางสังคมและวัฒนธรรมบางประการ การตระหนักรู้ในจุดนี้จะกระตุ้นให้คนในสังคมไตร่ตรองมากขึ้นเกี่ยวกับสิ่งที่พวกเขาเคยเชื่อถือ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ NEWS Model โมเดลนี้ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญที่ใช้อักษรย่อภาษาอังกฤษเพื่อสะท้อนกระบวนการวิจัยและสร้างองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

N	ย่อมาจาก	Narrative Deconstruction
E	ย่อมาจาก	Ethical Relativity
W	ย่อมาจาก	Wisdom Co-Creation
S	ย่อมาจาก	Situational Truth

ซึ่งสามารถแสดงเป็นแผนภาพได้ดังนี้

NEWS Model

N	ย่อมาจาก	Narrative Deconstruction
E	ย่อมาจาก	Ethical Relativity
W	ย่อมาจาก	Wisdom Co-Creation
S	ย่อมาจาก	Situational Truth

แผนภาพที่ 1 NEWS Model

จากแผนภาพที่ 1.1 อธิบายได้ว่า NEWS Model โมเดลนี้ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญ โดยแต่ละองค์ประกอบสามารถอธิบายได้ดังนี้

N : Narrative Deconstruction หมายถึง การรื้อสร้างเรื่องเล่าใหญ่ (Grand Narratives) เพื่อวิเคราะห์ความชอบธรรมของโครงสร้างความรู้ที่ครอบงำในสังคม และเปิดพื้นที่ให้กับเรื่องเล่าเล็ก ๆ (Small Narratives)

E : Ethical Relativity หมายถึง การเชื่อมโยงแนวคิดจริยศาสตร์หลังนวยุค โดยมองว่าความดี หรือความชอบธรรมในแต่ละบริบทไม่สามารถตัดสินได้ด้วยกรอบสากลเพียงหนึ่งเดียว แต่ต้องพิจารณาในมิติของวัฒนธรรมและบริบทเฉพาะ

W : Wisdom Co-Creation หมายถึง การสร้างองค์ความรู้ใหม่ผ่านกระบวนการทำงานร่วมกัน โดยเน้นจุดร่วม (Common Ground) และเคารพจุดต่าง (Diversity of Perspectives) เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่ครอบคลุมและมีคุณค่าในมิติต่าง ๆ

S : Situational Truth หมายถึง การพิจารณาความจริงในลักษณะพลวัต โดยยอมรับว่าความจริงอาจแตกต่างกันตามสถานการณ์และมุมมองของผู้เกี่ยวข้อง

โมเดล NEWS ช่วยให้เกิดแนวทางวิเคราะห์และพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ที่ยืดหยุ่นต่อความหลากหลายของสังคมปัจจุบัน โดยเน้นการรื้อสร้าง การเชื่อมโยงจริยธรรม การทำงานร่วมกัน และการพิจารณาความจริงในบริบทเฉพาะ

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาปรัชญาหลังนวยุค โดยเฉพาะแนวคิดของฌอง-ฟร็องซัว ลีโยตาร์ด ได้ชี้ให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของ "เรื่องเล่า" ในการกำหนดวิธีที่สังคมเข้าใจโลกและตัวตนของตนเอง ลีโยตาร์ดเน้นการวิพากษ์วิจารณ์ "เรื่องเล่าใหญ่" (Grand Narratives) ที่มักถูกใช้เพื่อสร้างอำนาจและครอบงำ โดยแนะนำให้เปิดพื้นที่ให้ "เรื่องเล่าเล็ก" (Petite Narratives) หรือประสบการณ์เฉพาะบุคคลที่หลากหลาย ในบริบทนี้ ข้อเสนอแนะทั้งเชิงนโยบายและการวิจัยครั้งต่อไปจึงมุ่งเน้นการพัฒนาแนวทางที่ส่งเสริมความหลากหลาย ความเท่าเทียม และการอยู่ร่วมกันอย่างเคารพซึ่งกันและกัน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในยุคปัจจุบันที่สังคมเผชิญกับความซับซ้อนและความหลากหลายมากขึ้น การครอบงำของ "เรื่องเล่าใหญ่" ส่งผลให้มุมมองที่แตกต่างและประสบการณ์ที่หลากหลายถูกลดทอนหรือมองข้าม แนวคิดของลีโยตาร์ดเกี่ยวกับการยอมรับและส่งเสริม "เรื่องเล่าเล็ก" จึงมีความสำคัญต่อการสร้างสังคมที่เปิดกว้างและมีความเท่าเทียม ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อไปนี้มุ่งเน้นการสนับสนุนการศึกษา การพัฒนาหลักสูตร และการสร้างพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการลดการครอบงำของเรื่องเล่าใหญ่ และเปิดโอกาสให้เสียงที่หลากหลายมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้และความเข้าใจร่วมกันในสังคม ดังนี้

1. สนับสนุนการศึกษาและเผยแพร่องค์ความรู้ที่เน้นการเล่าเรื่องหลากหลาย เพื่อลดการครอบงำของเรื่องเล่าใหญ่

2. ส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาที่ครอบคลุมความหลากหลายทางวัฒนธรรมและประสบการณ์

3. ส่งเสริมการสร้างพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในสังคมอย่างเท่าเทียม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

แนวคิดของลียอตาร์ดเกี่ยวกับการท้าทายอำนาจของ "เรื่องเล่าใหญ่" และการให้ความสำคัญกับ "เรื่องเล่าเล็ก" เปิดโอกาสให้มีการศึกษาประเด็นหลากหลายในบริบทสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะในสังคมไทยที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และมุมมอง ความเข้าใจบทบาทของเรื่องเล่าเล็กในสังคมอาจช่วยให้เราตีความปรากฏการณ์ทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรมได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

1. ศึกษาบทบาทของเรื่องเล่าเล็กในบริบทของสังคมไทย เพื่อเปรียบเทียบกับแนวคิดของลียอตาร์ด

2. วิจัยเกี่ยวกับผลกระทบของการลดอำนาจเรื่องเล่าใหญ่ต่อการพัฒนานโยบายสาธารณะในยุคดิจิทัล

3. สำรวจการประยุกต์ใช้แนวคิดของลียอตาร์ดในด้านอื่น ๆ เช่น ศิลปะ วรรณกรรม หรือการเมือง

บรรณานุกรม

กันยารวีร์ สัทธาพงษ์. (2562). การประยุกต์ใช้บรรทัดฐานการตีความปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในเรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่เพื่อสร้างสมดุลชีวิตอย่างยั่งยืนด้วยมุมมองปรัชญาหลังนวยุค. *วารสารเซนต์จอห์น*, 22(30), 236-253.

ชีสา กันยารวีระ และ สิริจันทร์ กันยารวีระ. (2567). ผู้นำคุณธรรมตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง. *วารสารสถาบันพหุติ*, 1(6), 9-18.

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2554). *แนะนำสกุลความคิดหลังโครงสร้างนิยม*. กรุงเทพฯ : สมมติ.

นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ. (2566). *ฟรอนซ์ ลียอตาร์ด และการต่อต้านมนุษยนิยม Jean-François Lyotard and Antihumanism*. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

พระครูโสภาสราธิคุณ (ชาติรี อาสโภ). (2564). พุทธธรรมาภิบาลกับปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 9(4), 1444-1454.

เมธา หริมเทพาธิป. (2561). การมีส่วนร่วมในมุมมองหลังนวยุค. *รมยสาร*, 16(3), 63-77.

ไมสิง จันบุตตี. (2559). อนุสาวรีย์: ภาพสะท้อนด้านอัตลักษณ์ ประวัติศาสตร์ การเมือง และความสัมพันธ์ในสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว. *วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- ศุภฤกษ์ คณิตวานันท์. (2562). *มอง ฟรอนซ์วส์ ลีโยตาร์ด : ความงามที่แตกต่างในศิลปะร่วมสมัย*. นนทบุรี : นิติธรรมการพิมพ์.
- สมปอง มูลมณี. (2561). ตำนานประจำถิ่นทุ่งกุลาร้องไห้: เรื่องเล่าเชิงนิเวศกับการต่อสู้และ ต่อรองทางสังคมและวัฒนธรรม. *วารสารคณะมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ (มมส)*, 16(2), 69-92.
- สิรินทร์ กันยาวิริยะ และ ชีสา กันยาวิริยะ.(2567). การบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง. *วารสารสถาบันพอดี*, 1(7), 27-40.
- อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. (2559). *ความหวาดระแวงต่อพื้นที่ทางสังคม*. กรุงเทพฯ : มติชน.
- Boyle, N. (1998). *Who are We Now? Christian Humanism and the Global Market from Hegel to Heaney*. Notre Dame, IN : University of Notre Dame Press.
- Lyotard, J. F. (1984). *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*. Bennington, G. and Massumi, B. (trans.). Minneapolis : The University of Minnesota Press.
- Lyotard, Jean-Francois. (1984). *The Postmodern Condition : A Report on Knowledge*. Minneapolis : University of Minnesota Press.
- Sim, S. (2001). *The Routledge Companion to Postmodernism*. London : Routledge.
-